

Analysis of Effective Factors on Identifying Entrepreneurial Opportunities among Rural Women Members of Kermanshah Microcredit Funds

Mahtab Valizadeh¹ | Farahnaz Rostami^{2✉} | Nematollah Shiri³ | Mojgan Khoshmaram⁴

1. Department of Agricultural Extension and Education, Faculty of Agriculture, Razi University, Kermanshah, Iran. E-mail: m.h.valizadeh1374@gmail.com
2. Corresponding author, Department of Agricultural Extension and Education, Faculty of Agriculture, Razi University, Kermanshah, Iran. E-mail: fr304@yahoo.com
3. Department of Entrepreneurship and Rural Development, Ilam University, Ilam, Iran. E-mail: n.shiri@ilam.ac.ir
4. Department of Entrepreneurship and Rural Development, Ilam University, Ilam, Iran. E-mail: mkhoshmaram3@gmail.com

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 13 February 2022

Received in revised form: 24 April 2022

Accepted: 29 June 2022

Published online: 22 December 2022

Keywords:

Entrepreneurship,
Microcredit,
Rural Women,
Structural Equations.

ABSTRACT

Context: The low participation rate of women in economic activities has caused the entrepreneurship rate of women to be lower than that of men. Without the economic participation of women in starting SMEs, it will be challenging for developing countries to achieve the 2030 sustainable development goals and reach their full economic and social potential. Recent studies show that the gender difference in the rate of economic participation and entrepreneurship is not only due to the low success rate of female entrepreneurs, but the main reason is that few women are able to start a business. Therefore, try to promote entrepreneurial businesses among rural women is very important. The starting point for launching a business is opportunity recognition, and the process of identifying entrepreneurial opportunities is different for women than for men. Therefore, it is very important to carry out researches with the aim of identifying factors that influence the recognition of entrepreneurial opportunities among women. Considering that in many developing countries, women have less access to financial resources than men, so this is one of the reasons for the low level of economic participation of women. In this regard, the project of microcredit funds for financial support of women in order to start entrepreneurial businesses has been implemented in different countries, including Iran.

Object: Now, after many years have passed since the establishment of these funds in Kermanshah province with the aim of financing the rural women of this region to start entrepreneurial businesses, the present study was conducted with the main aim of analyzing factors influencing the recognition of entrepreneurial opportunities among rural women members of microcredit funds in Kermanshah.

Research Method: This paper in terms of the paradigm, purpose and method of data collection is quantitative research, applied research and field research study. The study population in this study were all women members of microcredit funds in Kermanshah (N = 626) that according to the table of Bartlett et al., 201 of them using stratified random sampling method with proportional assignment were selected as research samples. The main data collection tool was a questionnaire whose validity and reliability were confirmed using content validity and convergent validity and combined reliability and Cronbach's alpha. SPSS and Smart PLS software were used to analyze the collected data.

Findings: Findings of the study showed that entrepreneurship education, social capital and entrepreneurial skills were the effective factors on entrepreneurial opportunities among rural women members of microcredit funds in Kermanshah. According to the results about the trainings provided by the microcredit fund, most of the respondents (34.3%) stated that they participated in these trainings once or twice. Also, 35.3% of them stated that they have participated in the training provided by the agricultural extension between 1 and 2 times. In relation to receiving informal entrepreneurial training, as the results of the distribution of respondents in terms of the index of standard deviation distance from the mean show, the

majority of respondents (91%) were in the lower and weak middle class. The average opportunity recognition ability of the respondents is 3.41 with a standard deviation of 0.60. Among the dimensions of the ability to recognize the opportunity, creating innovative solutions from the opportunity had a higher average (3.51) than other dimensions. Also, the findings of the study indicated that the average entrepreneurial skills of rural women members of the fund are 3.15 with a standard deviation of 0.63. As the findings, more than half of the respondents (56.7 percent) were in the lower middle class in terms of entrepreneurial skills. Overall the results of the study showed that rural women members of microcredit funds in Kermanshah are at an average level in terms of the ability to recognize entrepreneurial opportunities. Also findings of the study showed that entrepreneurship education, social capital and entrepreneurial skills were the effective factors on entrepreneurial opportunities among rural women members of microcredit funds in Kermanshah.

Conclusion: The results of the present study indicated that, in addition to the direct effect, entrepreneurial education has an indirect effect through social capital on the recognition of entrepreneurial opportunities by rural women who are members of microcredit funds in Kermanshah. The results of the present study indicated that entrepreneurial skills have a positive and significant effect on recognizing entrepreneurial opportunities among rural women members of microcredit funds in Kermanshah. Therefore, it can be concluded that by improving entrepreneurial skills, the ability to recognize opportunities among rural women members of microcredit funds can be improved. In fact, entrepreneurial skills such as planning and setting work goals, designing and developing a business plan, financial and accounting issues, analyzing problems and providing solutions help rural women to better address the gaps in the society and in fact to identify entrepreneurial opportunities.

Cite this article: Valizadeh, M., Rostami, F., Shiri, N., & Khoshmaram, M.. (2022). Analysis of Effective Factors on Identifying Entrepreneurial Opportunities among Rural Women Members of Kermanshah Microcredit Funds. *Women in Development and Politics*, 20(4), 697-721. DOI: <https://doi.org/10.22059/JWDP.2022.339102.1008164>

© The Author(s).

Publisher: University of Tehran Press.

DOI: <https://doi.org/10.22059/JWDP.2022.339102.1008164>

زن در توسعه و سیاست

واکاوی عوامل مؤثر بر تشخیص فرصت‌های کارآفرینی زنان روستایی شهرستان کرمانشاه

مهتاب ولی‌زاده^۱ | فرحناز رستمی^۲ | نعمت‌اله شیری^۳ | مژگان خوش‌مرام^۴

۱. گروه ترویج و آموزش کشاورزی پایدار، دانشکده کشاورزی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران. رایانامه: m.h.valizadeh1374@gmail.com

۲. نویسنده مسئول، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران. رایانامه: fr304@yahoo.com

۳. گروه کارآفرینی و توسعه روستایی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران. رایانامه: n.shiri@ilam.ac.ir

۴. گروه کارآفرینی و توسعه روستایی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران. رایانامه: mkhoshmaram3@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	پایین بودن نرخ مشارکت اقتصادی و فعالیت‌های کارآفرینانه زنان روستایی، تلاش در راستای ترویج کسب‌وکارهای کارآفرینانه در میان آن‌ها را ضروری ساخته است. نقطه آغازین راه‌اندازی یک کسب‌وکار، تشخیص فرصت است و فرایند تشخیص فرصت‌های کارآفرینی در بین زنان متفاوت با مردان است.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۱/۲۴	مطالعه حاضر با هدف واکاوی عوامل مؤثر بر تشخیص فرصت‌های کارآفرینی در بین زنان روستایی عضو صندوق‌های اعتبارات خرد شهرستان کرمانشاه انجام شد.
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۰۲/۰۴	جامعه مورد مطالعه، کلیه زنان عضو صندوق‌های اعتبارات خرد شهرستان کرمانشاه (۶۲۶ نفر) بودند که براساس جدول بارتلت و همکاران، ۲۰۱ نفر از آن‌ها به‌عنوان نمونه تحقیق تعیین شدند و به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای با انتساب متناسب انتخاب شدند. ابزار اصلی گردآوری داده‌ها پرسشنامه بود که روایی و پایایی آن با استفاده از روایی محتوا و روایی همگرا و پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ به تأیید رسید. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده از نرم‌افزارهای SPSS و Smart PLS بهره گرفته شد.
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۴/۰۸	یافته‌های مطالعه نشان داد آموزش‌های کارآفرینانه، سرمایه اجتماعی و مهارت‌های کارآفرینی از عوامل تأثیرگذار بر فرصت‌های کارآفرینی در بین زنان روستایی عضو صندوق‌های اعتبارات خرد شهرستان کرمانشاه هستند.
تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۱۰/۰۱	با برنامه‌ریزی مناسب در زمینه بهبود وضعیت آموزش‌های کارآفرینانه، سرمایه اجتماعی و مهارت‌های کارآفرینی زنان روستایی عضو صندوق‌های اعتبارات خرد شهرستان کرمانشاه می‌توان به افزایش نرخ مشارکت اقتصادی آنان در نتیجه ارتقای قابلیت تشخیص فرصت‌های کارآفرینی امیدوار بود.
کلیدواژه‌ها:	
اعتبارات خرد،	
تشخیص فرصت،	
زنان روستایی،	
کارآفرینی،	
معادلات ساختاری.	

استناد: ولی‌زاده، مهتاب، رستمی، فرحناز، شیری، نعمت‌اله و خوش‌مرام، مژگان (۱۴۰۱). واکاوی عوامل مؤثر بر تشخیص فرصت‌های کارآفرینی زنان روستایی شهرستان کرمانشاه. *زن در توسعه و سیاست*، ۲۰(۴)، ۶۹۷-۷۲۱.

DOI: <https://doi.org/10.22059/JWDP.2022.339102.1008164>

۱. مقدمه

علی‌رغم آن که مشارکت زنان در راه‌اندازی کسب‌وکارهای کارآفرینانه در سراسر جهان روز‌به‌روز در حال افزایش است (Agarwal & Lenka, 2016: 7-11; Corno et al., 2014: 1857-7881; Dhekale, 2016: 123-131)، بررسی‌ها نشان می‌دهد تعداد زنان کارآفرین بسیار کمتر از مردان است (Othman & Nasrudin, 2016: 882-898; Tripathi et al., 2019: 56-77). این موضوع به‌ویژه در اقتصادهای درحال توسعه بیشتر به چشم می‌خورد؛ به‌گونه‌ای که گزارش‌های مرکز آمار درخصوص نرخ مشارکت در فعالیتهای اقتصادی نشان می‌دهد نرخ مشارکت اقتصادی مردان و زنان طی سال‌های ۱۳۹۲-۱۳۹۸ روند افزایشی داشته، اما این نرخ برای مردان در این دوره به‌طور متوسط تقریباً ۶۳/۷ درصد بوده است؛ درحالی‌که برای زنان ۱۴/۳ درصد است. به بیان دیگر، از هر ۱۰۰ زن بالای ۱۰ سال، ۱۴ نفر در فعالیتهای اقتصادی مشارکت دارند. در سال ۱۳۹۸ از کل شاغلان کشور ۲۰ میلیون مرد و ۴/۳ میلیون (۱۷/۸ درصد) زن بوده‌اند. همچنین مشاهده می‌شود نرخ بیکاری زنان حدود دو برابر مردان است و ۳۲ درصد کل بیکاران کشور را زنان تشکیل می‌دهند. این در حالی است که مطابق آمار، نزدیک به ۶۰ درصد از ورودی‌های دانشگاه در مقطع کارشناسی و بیش از ۴۰ درصد ورودی دانشگاه‌های ایران در دیگر مقاطع را زنان تشکیل می‌دهند (Entrepreneurship Development Foundation for Women and Youth, 2018).

پایین‌بودن نرخ مشارکت زنان در فعالیتهای اقتصادی موجب شده نرخ کارآفرینی زنان کمتر از مردان باشد (Shariati et al., 2018: 46-52). این در حالی است که بدون جلب مشارکت اقتصادی زنان در راه‌اندازی کسب‌وکارهای کوچک و متوسط، دستیابی به اهداف توسعه پایدار ۲۰۳۰ و رسیدن به پتانسیل کامل اقتصادی و اجتماعی برای کشورهای درحال توسعه چالش‌برانگیز خواهد بود (World Bank Group, 2016: 598-613). مطالعات اخیر نشان می‌دهد تفاوت جنسیتی نرخ مشارکت اقتصادی و کارآفرینی، فقط به‌دلیل پایین‌بودن نرخ موفقیت زنان کارآفرین نیست، بلکه مهم‌ترین علت آن این است که تعداد کمی از زنان قادر هستند کسب‌وکاری را راه‌اندازی کنند (Arruda et al., 2015; Junquera, 2015: 48).

نقطه آغازین راه‌اندازی یک کسب‌وکار، تشخیص فرصت است (Ozgen & Baron, 2011: 174-192; Shane & Nicolaou, 2015: 407-419). در مرحله بعد، کارآفرین با ارزیابی این فرصت‌ها تصمیم می‌گیرد که آیا تمایل دارد به‌واسطه راه‌اندازی یک کسب‌وکار از این فرصت‌های شناسایی‌شده بهره‌برداری کند یا خیر (Shane & Nicolaou, 2015: 407-419). محققان مختلف بر این باورند که اگرچه مردان و زنان از منابع

مختلفی برای تشخیص فرصت‌های کارآفرینی استفاده می‌کنند، زنان این امر را چالش‌برانگیزتر از مردان می‌دانند (Ahunov & Yusupov, 2017: 7-11)؛ بنابراین به‌نظر می‌رسد انجام پژوهش‌هایی با هدف شناسایی عوامل تأثیرگذار بر تشخیص فرصت‌های کارآفرینی در میان زنان از اهمیت زیادی برخوردار است. در این میان، با توجه به اینکه در بسیاری از کشورهای درحال توسعه، زنان از حقوق اقتصادی و دسترسی به منابع مالی هم‌سطح مردان برابر برخوردار نیستند، یکی از علل تفاوت میزان پایین مشارکت اقتصادی زنان در عرصه اجتماع همین امر است (Epo, 2012). در این راستا، طرح‌های مختلفی برای حمایت مالی زنان به‌منظور راه‌اندازی کسب‌وکارها در کشورهای مختلف اجرا شده است. در این خصوص، طرح صندوق‌های اعتبارات خرد به‌عنوان راهبردی در توسعه اقتصادی با هدف دسترسی زنان کم‌درآمد به منابع اعتباری، برای بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی آن‌ها در کشور ما نیز با الگوگیری از طرح گرامین بانک بنگلادش در سال ۱۳۷۹ به‌صورت آزمایشی در دو استان مازندران و کرمانشاه اجرا شد (Mozaffari & Ziaee, 2017: 231-249). اکنون پس از گذشت سال‌ها از راه‌اندازی این صندوق‌ها در استان کرمانشاه با هدف تأمین مالی زنان روستایی این منطقه برای راه‌اندازی کسب‌وکارهای کارآفرینانه، این مطالعه بر آن است تا ضمن تحلیل وضعیت قابلیت تشخیص فرصت در بین زنان روستایی عضو این صندوق‌ها، عوامل مؤثر بر تشخیص فرصت را نیز شناسایی کند. نتایج این مطالعه می‌تواند با شناسایی عوامل اثرگذار بر تشخیص فرصت‌های کارآفرینی در بین زنان روستایی شهرستان کرمانشاه، بستری را برای افزایش نرخ مشارکت اقتصادی زنان فراهم سازد. در این راستا، هدف این مطالعه واکاوی عوامل مؤثر بر تشخیص فرصت‌های کارآفرینی در بین زنان روستایی عضو صندوق‌های اعتبارات خرد شهرستان کرمانشاه است.

۲. پیشینه پژوهش

۲-۱. مفهوم تشخیص فرصت

تشخیص فرصت یکی از عناصر اصلی فرایند کارآفرینی (Hayton et al., 2011: 12-31) و از مهم‌ترین توانایی‌های کارآفرینان موفق است (Ardichvili et al., 2003: 105-123). به بیانی دیگر، کارآفرین همان فرد تعقیب‌کننده فرصت‌ها است که با ویژگی نماینده تغییرات جدید توصیف می‌شود (Faggio & Silva, 2014: 151-163). پوهاکا^۱ (۲۰۱۰: ۲۶-۱) تشخیص فرصت را

متشکل از ابعادی مانند پویای رقابتی (جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات)، جست‌وجوی پیشگام فرصت از ارزش‌های آینده (تصویری خلاصه از آینده) و همچنین ایجاد راهکار نوآورانه خلق فرصت می‌داند که در ارتباط با فعالیت‌های مختلف اقتصادی است.

۲-۲. سرمایه اجتماعی و تشخیص فرصت

سرمایه اجتماعی از دیگر عوامل تأثیرگذار بر تشخیص فرصت‌های کارآفرینی است (Audretsch et al., 2011: 152-169; Senjem & Reed, 2002; Davidsson & Honig, 2003: 301-331). به‌طور کلی سرمایه اجتماعی به منابع بالقوه و بالفعلی اشاره دارد که افراد آن را از دانسته‌های دیگران به‌دست می‌آورند، با آن‌ها بخشی از یک شبکه اجتماعی می‌شوند یا صرفاً با آن‌ها شناخته می‌شوند (Nahapiet & Ghoshal, 1998: 242-266). آن‌ها سرمایه اجتماعی را به سه بعد ساختاری، رابطه‌ای و شناختی تقسیم کردند. بعد ساختاری سرمایه اجتماعی، توصیف‌کننده پیکربندی یا وضعیت غیرشخصی اتصالات و پیوندها بین افراد گروه‌ها یا واحدها است. به عبارت دیگر، این بعد به الگوی کلی ارتباطات بین اعضا در یک سازمان یا گروه اشاره دارد؛ یعنی افراد به چه کسانی و چگونه دسترسی دارند. (Nahapiet & Ghoshal, 1998: 242-266) و بیانگر حدی است که افراد در گروه با هم ارتباط دارند (Bolino et al., 2002: 505-522). بعد رابطه‌ای سرمایه اجتماعی، نوع روابط شخصی است که فرد با دیگران از طریق تعاملات گسترش داده است. به‌طور کلی این بعد شامل جنبه‌هایی مانند اعتماد، روابط متقابل، تعهد، احترام، صداقت، هنجارها و ضمانت‌ها، الزامات و انتظارات و هویت جمعی است (Nahapiet & Ghoshal, 1998: 242-266 ; Sahin, 2010). بعد شناختی سرمایه اجتماعی اشاره به منابعی دارد که فراهم‌کننده مظاهر، تفاسیر و سیستم معانی مشترک در میان اعضای یک گروه یا سازمان نظیر کد و زبان مشترک و حکایات مشترک هستند (Nahapiet & Ghoshal, 1998: 242-266)؛ بنابراین، این بعد نیز مانند بعد رابطه‌ای با ماهیت و کیفیت ارتباطات بین افراد در گروه‌ها سروکار دارد، اما برخلاف بعد رابطه‌ای بر این موضوع تمرکز دارد که آیا این کمیت و کیفیت روابط دارای مؤلفه شناختی برای اعضا است یا خیر (برای مثال، آیا اعضای گروه واقعاً یکدیگر را درک می‌کنند؟) (Bolino et al., 2002: 505-522). مطالعات نشان می‌دهد ارتباط کارآفرینان با افراد آگاه موجب می‌شود که به اطلاعات تأثیرگذار و مهمی دست یابند (Davidsson & Honig, 2003: 301-331) و بنابراین به آن‌ها در تشخیص فرصت‌های کارآفرینی کمک می‌کند. در این راستا، بسیاری از محققان نیز بر این باورند که سرمایه اجتماعی از

طریق دسترسی افراد به منابع، تبادل اطلاعات و دریافت عقاید دیگران موجب شناسایی فرصت‌های کارآفرینی می‌شود. به عبارت دیگر، سرمایه اجتماعی به افراد کمک می‌کند تا به طیف وسیعی از منابع و دانش مرتبط دسترسی پیدا کنند و همین امر تشخیص فرصت‌های کارآفرینانه را تسهیل می‌سازد (Bhagavatula et al., 2010: 245-260; Nieto & Álvarez, 2014: 507-530). بنابراین براساس آنچه گفته شد، فرضیه زیر مطرح می‌شود:

فرضیه ۱: سرمایه اجتماعی تأثیر مثبت و معناداری بر قابلیت تشخیص فرصت‌های کارآفرینی در بین زنان روستایی عضو صندوق‌های اعتبارات خرد شهرستان کرمانشاه دارد.

۳-۲. آموزش و تشخیص فرصت

با توجه به اهمیت کارآفرینی و نقش آموزش در توسعه آن، یکی از روش‌های پذیرفته شده برای توسعه و ترویج کارآفرینی، آموزش کارآفرینی است (Shekari et al., 2016: 31-54). کارآفرینی پیوندی ناگسستنی با آموزش دارد و چیزی جدا و منفک از آموزش نیست؛ زیرا یکی از مهم‌ترین نرخ‌های رشد اقتصادی، مربوط به نرخ اشتغال و آموزش است (Radulescu et al., 2018: 566). در همین راستا لیان و چن^۱ (۲۰۰۹: ۶۱۷-۵۹۳) آموزش کارآفرینی را مجموعه فعالیت‌های آموزشی می‌دانند که در چارچوب نظام آموزشی یا خارج از آن برخی از ویژگی‌های کارآفرینانه را در فرد ایجاد می‌کنند یا بهبود می‌بخشند. مطابق این تعریف، در ادبیات کارآفرینی نیز برای آموزش کارآفرینی دو بعد آموزش‌های رسمی و غیررسمی در نظر گرفته شده است. آموزش‌های رسمی آموزش‌های است که در قالب کلاس‌های درسی اختیاری و اجباری از سوی مدارس و دانشگاه‌ها ارائه می‌شود؛ آموزش‌های غیررسمی نیز در قالب فعالیت‌های خارج از کلاس و فوق برنامه نظری و عملی و همچنین آموزش‌های آزاد در حوزه کارآفرینی به افراد عرضه می‌شود (Arranz et al., 2017: 1979-2008)؛ بنابراین براساس آنچه گفته شد، فرضیه‌های زیر مطرح می‌شود:

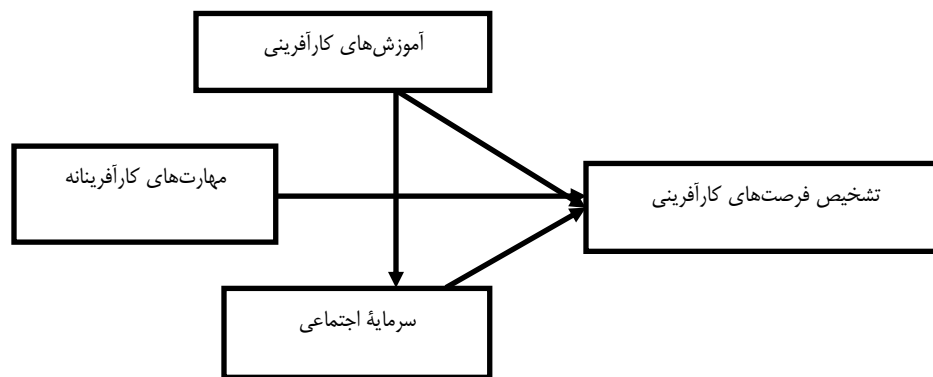
فرضیه ۲: آموزش‌های کارآفرینی تأثیر مثبت و معناداری بر قابلیت تشخیص فرصت‌های کارآفرینی در بین زنان روستایی عضو صندوق‌های اعتبارات خرد شهرستان کرمانشاه دارد.

فرضیه ۳: آموزش‌های کارآفرینی به صورت غیرمستقیم و از طریق سرمایه اجتماعی تأثیر مثبت و معناداری بر قابلیت تشخیص فرصت‌های کارآفرینی در بین زنان روستایی عضو صندوق‌های اعتبارات خرد شهرستان کرمانشاه دارد.

۴-۲. مهارت و تشخیص فرصت

هر فردی برای اینکه کارآفرین موفق شود باید مهارت‌هایی را کسب کند. مهارت کارآفرینانه همان مهارت‌هایی است دارد که برای راه‌اندازی یک شرکت یا کسب‌وکار جدید مورد نیاز هستند (Linan et al., 2013: 73-103). این محقق همچنین بیان می‌کند برای اینکه کارآفرینان موفق شوند باید قابلیت‌ها و مهارت‌های خاصی از قبیل رهبری و ارتباطات، نوآوری، شبکه‌سازی، خلاقیت و حل مسئله را در خود ایجاد کنند. برخی از محققان بر این باورند که مهارت‌های اجتماعی فرد بر تشخیص فرصت‌های کارآفرینی تأثیر زیادی دارد. به عبارت دیگر، کارآفرینانی که از مهارت‌های اجتماعی بیشتری برخوردارند، به دلیل تعاملات اجتماعی بیشتری که با محیط خارجی و دیگر کسب‌وکارها دارند، به احتمال زیاد قادر به ارائه ایده‌های جدیدی هستند (Hills & Singh, 2004; Tang, 2010: 461-479). بنابراین براساس آنچه گفته شد، فرضیه زیر مطرح می‌شود:

فرضیه ۴: مهارت‌های کارآفرینانه تأثیر مثبت و معناداری بر قابلیت تشخیص فرصت‌های کارآفرینی در بین زنان روستایی عضو صندوق‌های اعتبارات خرد شهرستان کرمانشاه دارد. در یک جمع‌بندی کلی می‌توان مسیر ارتباط متغیرها بر همدیگر را که در قالب فرضیات مطرح شده بیان شد، به صورت چارچوب مفهومی زیر ارائه کرد.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

۳. روش‌شناسی پژوهش

مقاله حاضر از نظر ماهیت و موضوع کمی، از لحاظ هدف کاربردی و از جنبه شیوه گردآوری داده‌ها میدانی است. این پژوهش از نظر کنترل متغیرها غیرآزمایشی است و با توجه به اینکه در یک مقطع

زمانی خاص انجام شده، تک‌مقطعی است. برای اندازه‌گیری متغیرها و گردآوری داده‌ها از پرسشنامه‌ای متشکل از چهار بخش ویژگی‌های جمعیت‌شناختی، سرمایه اجتماعی، آموزش کارآفرینانه و مهارت کارآفرینانه استفاده شد. برای سنجش سرمایه اجتماعی زنان روستایی عضو صندوق اعتبارات خرد شهرستان کرمانشاه نیز از پرسشنامه سرمایه اجتماعی (Nahapeit & Ghoshal, 1998: 42-266) بهره گرفته شد که دارای سه بعد سرمایه اجتماعی ساختاری (۶ سؤال)، سرمایه اجتماعی رابطه‌ای (۹ سؤال) و سرمایه اجتماعی شناختی (۱۰ سؤال) است. سنجش تشخیص فرصت با مقیاس پوهاکا (۲۰۱۰: ۱-۲۶) صورت گرفت. این مقیاس دارای سه بعد پویا رقابتی (۵ سؤال)، جست‌وجوی پیشگام فرصت (۴ سؤال) و خلق راهکارهای نوآورانه از فرصت (۴ سؤال) است. برای طراحی ابزار مناسب برای بررسی آموزش‌های کارآفرینانه، پس از بررسی پیشینه پژوهش، پرسشنامه‌ای شامل ۱۶ گویه طراحی شد که در دو بعد آموزش‌های رسمی و غیررسمی، میزان مشارکت پاسخگویان را در این آموزش‌ها بررسی می‌کند. همچنین سنجش مهارت‌های کارآفرینانه با استفاده از مقیاس مهارت کارآفرینانه (Liñan et al., 2013: 73-103)، با ۱۰ سؤال صورت گرفت. برای سنجش سؤالات در این پژوهش، از طیف پنج‌سطحی لیکرت (۱=خیلی کم، ۲=کم، ۳=تا حدودی، ۴=زیاد و ۵=خیلی زیاد) بهره گرفته شد. بررسی روایی پرسشنامه‌ها به کمک روایی محتوا و روایی همگرا صورت گرفت. روایی محتوایی متن سؤالات، مورد تأیید استادان دانشگاه (هفت استاد گروه توسعه روستایی و گروه کارآفرینی در کشاورزی)، و نیز کارشناسان دفتر زنان روستایی سازمان جهاد کشاورزی شهرستان کرمانشاه (پنج کارشناس با تخصص‌های توسعه کشاورزی، ترویج و آموزش کشاورزی و علوم اجتماعی) قرار گرفت. به‌منظور اطمینان از دقت و اعتمادپذیری، پرسشنامه تحقیق با پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ بررسی و تأیید شد. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه زنان کارآفرین عضو صندوق‌های اعتبارات خرد روستایی در شهرستان کرمانشاه است. به‌طورکلی ۲۱ صندوق اعتبارات خرد در روستاهای شهرستان کرمانشاه فعال هستند. از این رو جامعه آماری این تحقیق شامل ۶۲۶ نفر زن روستایی کارآفرین عضو این صندوق‌ها است. حجم نمونه با استفاده از جدول بارتلت و همکاران (۲۰۰۱)، ۲۰۱ نفر تعیین شد که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای با انتساب متناسب به‌عنوان نمونه‌های پژوهش انتخاب شدند. منظور از طبقات، همان دهستان‌های شهرستان کرمانشاه است که نمونه‌ها به‌صورت انتساب متناسب از بین آن‌ها انتخاب شدند. تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری‌شده نیز با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS و Smart PLS انجام گرفت.

۴. یافته‌های پژوهش

یافته‌های مطالعه نشان داد میانگین سن زنان مورد مطالعه ۴۲/۳۶ سال با انحراف معیار ۱۴/۲۹ است. همچنین اکثریت پاسخگویان (۸۳/۶ درصد) متأهل هستند. از نظر سطح تحصیلات، ۶۵/۲ درصد دارای تحصیلات راهنمایی و کمتر هستند. علی‌رغم اینکه ۶۷/۲ درصد زنان بیان کردند دارای فعالیت درآمدزا نیستند، ۸۵/۶ درصد آن‌ها بیان کردند به فعالیت اقتصادی خارج از منزل تمایل دارند. همچنین براساس نتایج مطالعه، ۷۷/۶ درصد از پاسخگویان به وجود کارآفرین موفق در اطراف خود اشاره کردند. در ارتباط با میزان وام دریافتی، ۸۷/۶ درصد زنان روستایی عضو صندوق بیان کردند که میزان وام دریافتی آن‌ها از صندوق، کمتر از ۵ میلیون تومان بوده است. تحلیل یافته‌ها بیانگر آن است که در طول دوران تحصیلات رسمی، بیشتر زنان عضو صندوق اعتبارات دروس اجباری (۶/۸۹ درصد) یا دروس اختیاری (۹۱ درصد) مرتبط با کارآفرینی را نگذرانده‌اند و فقط درصد اندکی از آن‌ها (۵/۱۰ درصد) دروس اجباری و ۹ درصد دروس اختیاری مرتبط با کارآفرینی را سپری کرده‌اند. همچنین برای بررسی نحوه توزیع پاسخگویان برحسب دریافت آموزش‌های رسمی کارآفرینانه، از شاخص فاصله انحراف معیار از میانگین^۱ استفاده شد. همان‌طور که نتایج جدول ۱ نشان می‌دهد، اغلب پاسخگویان (۸۷/۶ درصد) در طبقه ضعیف قرار می‌گیرند. در ارتباط با آموزش‌های غیررسمی برگزار شده توسط نهادها و ارگان‌های مختلف، به غیر از آموزش‌های ارائه شده توسط صندوق اعتبارات و آموزش‌های ارائه شده توسط ترویج کشاورزی، در سایر موارد مورد پرسش، اغلب پاسخگویان به شرکت نکردن در این آموزش‌ها اشاره داشتند، اما درمورد آموزش‌های ارائه شده توسط صندوق اعتبارات خرد، بیشتر پاسخگویان (۳۴/۳ درصد) بیان کردند که یک تا دو بار در این آموزش‌ها شرکت کرده‌اند. همچنین ۳۵/۳ درصد آنان بیان کرده‌اند که در ۱ تا ۲ آموزش ارائه شده از سوی ترویج کشاورزی شرکت کرده‌اند. در ارتباط با دریافت آموزش‌های غیررسمی کارآفرینانه، همان‌طور که نتایج توزیع پاسخگویان برحسب شاخص فاصله انحراف معیار از میانگین در جدول ۱ نشان می‌دهد، اکثر پاسخگویان (۹۱ درصد) در طبقه متوسط روبه پایین و ضعیف قرار می‌گیرند.

جدول ۱. طبقه‌بندی پاسخگویان برحسب دریافت آموزش‌های کارآفرینانه

نوع آموزش‌ها	طبقه	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی تجمعی
آموزش‌های رسمی	ضعیف	۱۷۶	۸۷/۶	۸۷/۶
	کمتر از سطح متوسط	۲	۱/۰	۸۸/۶
	بالاتر از سطح متوسط	۲۳	۱۱/۴	۱۰۰

1. Interval of Standard Deviation from the Mean (ISDM)

نوع آموزش‌ها	طبقه	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی تجمعی
آموزش‌های غیررسمی	عالی	۰	۰	-
	کل	۲۰۱	۱۰۰	-
	ضعیف	۱۴۰	۶۹/۷	۶۹/۷
	کمتر از سطح متوسط	۴۳	۲۱/۴	۹۱/۰
	بالاتر از سطح متوسط	۱۸	۹/۰	۱۰۰
	عالی	۰	۰	-
	کل	۲۰۱	۱۰۰	-

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۲ نشان می‌دهد میانگین قابلیت تشخیص فرصت پاسخگویان ۳/۴۱ است. همچنین خلق راهکارهای نوآورانه از فرصت، میانگین بالاتری (۳/۵۱) نسبت به سایر ابعاد دارد.

جدول ۲. میانگین و انحراف معیار تشخیص فرصت و ابعاد آن در بین زنان روستایی مورد مطالعه

ابعاد	گویه‌ها	میانگین	انحراف معیار
پویش رقابتی	۱. ترجیح انجام کارهایی با ریسک بالا؛ ۲. شناسایی فرصت‌های جدید؛ ۳. تقلیدکردن از فعالیت‌های دیگران؛ ۴. انجام مذاکره برای شناسایی فرصت‌های جدید؛ ۵. دنبال کردن دیدگاه کارشناسان.	۳/۴۵	۰/۶۷
جست‌وجوی پیشگام فرصت	۱. برنامه مدون و مشخصی برای شناسایی فرصت‌های سودآور؛ ۲. تدوین طرح اولیه‌ای از فرصت سودآوری؛ ۳. جست‌وجوی راه‌های پرورش خلاقیت.	۳/۴۲	۰/۶۴
خلق راهکارهای نوآورانه از فرصت	۱. تشخیص فرصت‌ها با استفاده از نتیجه آزمون‌وخطای ایده‌های قبلی؛ ۲. تشخیص فرصت در لحظه و بدون برنامه قبلی؛ ۳. شناسایی فرصت‌های نوآورانه با قابلیت توسعه از طریق فرصت‌هایی که جوانب آن توسط دیگران سنجیده شده است.	۳/۵۱	۰/۷۰
قابلیت تشخیص فرصت		۳/۴۱	۰/۶۰

منبع: یافته‌های پژوهش

همچنین یافته‌های مطالعه حاکی از آن است که میانگین مهارت‌های کارآفرینانه زنان روستایی عضو صندوق ۳/۱۵ با انحراف معیار ۰/۶۳ است. همان‌طور که یافته‌های جدول ۳ نشان می‌دهد بیش از نیمی از پاسخگویان (۵۶/۷ درصد) از نظر مهارت‌های کارآفرینانه در طبقه متوسط روبه‌پایین و ضعیف قرار دارند.

جدول ۳. نتایج توزیع پاسخگویان برحسب مهارت‌های کارآفرینانه

طبقه	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی تجمعی
ضعیف	۲۹	۱۴/۴	۱۴/۴
کمتر از سطح متوسط	۸۵	۴۲/۳	۵۶/۷
بالاتر از سطح متوسط	۵۷	۲۸/۴	۸۵/۱
عالی	۳۰	۱۴/۹	۱۰۰
کل	۲۰۱	۱۰۰	

منبع: یافته‌های پژوهش

همان‌طور که یافته‌های جدول ۴ نشان می‌دهد، میانگین سرمایه اجتماعی پاسخگویان ۳/۹۱ با انحراف معیار ۰/۴۷ است. هر چند اختلاف ناچیزی بین سرمایه اجتماعی زنان روستایی در ابعاد سه‌گانه سرمایه اجتماعی وجود دارد. با این حال میانگین سرمایه رابطه‌ای آن‌ها دارای میانگین بالاتری (۳/۹۸) نسبت به بقیه ابعاد است.

جدول ۴. میانگین و انحراف معیار سرمایه اجتماعی و سازه‌های آن در بین زنان روستایی مورد مطالعه

متغیر	میانگین	انحراف معیار
سرمایه ساختاری	۳/۹۰	۰/۵۲
سرمایه رابطه‌ای	۳/۹۸	۰/۵۳
سرمایه شناختی	۳/۸۷	۰/۵۹
سرمایه اجتماعی	۳/۹۱	۰/۴۷

منبع: یافته‌های پژوهش

در ادامه به منظور اعتبارسنجی مدل پژوهش، وضعیت ساختارهای عاملی برای اندازه‌گیری متغیرهای پنهان مدل ارزیابی شد. به منظور بررسی روایی همگرا، از شاخص میانگین واریانس و برای بررسی روایی واگرا از معیار فورنل و لارکر بهره گرفته شد. در ارتباط با پایایی و روایی نشانگرهای مهارت کارآفرینانه، مطابق نتایج جدول ۵، دامنه بار عاملی برای نشانگرهای این سازه بین ۰/۶۴ تا ۰/۷۷ متغیر است. همچنین مقادیر آماره t از مقدار استاندارد ۱/۹۶ بالاتر است و همه نشانگرها در سطح ۹۹ درصد اطمینان معنی‌دارند، همچنین شاخص پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ بالاتر از ۰/۷ به دست آمد که حاکی از پایایی این سازه است (جدول ۵).

جدول ۵. پایایی سنجی نشانگرهای مهارت‌های کارآفرینانه

متغیر نهفته	گویه	نشانگر	بار عاملی	مقدار t	پایایی ترکیبی	آلفای کرونباخ
مهارت‌های کارآفرینانه	تشخیص فرصت‌های کارآفرینی و کسب‌وکار	Skill1	۰/۷۰	۱۸/۳۰	۰/۹۰	۰/۸۸
	تجزیه و تحلیل مشکلات و ارائه راه‌حل‌های نوآورانه برای حل آن‌ها	Skill2	۰/۷۷	۱۵/۵۶		
	برقراری و توسعه ارتباطات حرفه‌ای با افراد و منابع کلیدی	Skill3	۰/۷۶	۲۵/۸۹		
	برنامه‌ریزی و تعیین اهداف کاری	Skill4	۰/۷۱	۲۴/۷۶		
	شناسایی منابع مالی بالقوه برای سرمایه‌گذاری	Skill5	۰/۷۱	۱۶/۷۲		
	طراحی و تدوین یک طرح کسب‌وکار	Skill6	۰/۷۱	۱۳/۸۴		
	ارزیابی، تعقیب و بهره‌برداری از فرصت‌های کسب‌وکار	Skill7	۰/۷۱	۱۴/۹۴		
	مباحث مالی و حسابداری در شرکت‌ها و صندوق‌ها	Skill8	۰/۶۴	۱۴/۳۵		
	ارائه ایده‌های نو برای تولید کالا و خدمات جدید	Skill10	۰/۷۰	۱۰/۰		

منبع: یافته‌های پژوهش

در ارتباط با سازه‌های تشخیص فرصت نیز با توجه به یافته‌های جدول ۶ دامنه بار عاملی نشانگرها از ۰/۶۶ تا ۰/۸۶ متغیر است. همچنین مقادیر آماره t برای نشانگرهای این سازه بالاتر از مقدار استاندارد ۱/۹۶ و در سطح ۹۹ درصد اطمینان معنی‌دار است که از دقت لازم این نشانگرها در سنجش سازه متناظر خود حکایت دارد (جدول ۶). شایان ذکر است در مواردی که مقادیر بار عاملی نشانگرهای پایین‌تر از ۰/۴ بود، نشانگر مربوطه از مدل حذف شد. علاوه بر این، با توجه به اینکه مقادیر پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ بالاتر از ۰/۷ است، این سازه‌ها دارای پایایی لازم هستند (جدول ۶).

جدول ۶. پایایی سنجی سازه‌های تشخیص فرصت

متغیر نهفته	نشانگر	بار عاملی	مقدار t	پایایی ترکیبی	آلفای کرونباخ
پویش رقابتی	Opportunity1	۰/۷۵	۱۷/۵۴	۰/۸۸	۰/۸۳
	Opportunity2	۰/۸۱	۲۴/۶۱		
	Opportunity3	۰/۶۸	۱۲/۲۷		
	Opportunity4	۰/۸۳	۳۲/۹۹		
	Opportunity5	۰/۸۱	۲۹/۵۹		
جست‌وجوی پیشگام فرصت	Opportunity7	۰/۸۶	۴۹/۲۰	۰/۸۷	۰/۷۷
	Opportunity8	۰/۸۲	۲۴/۸۷		
	Opportunity9	۰/۸۱	۳۲/۹۵		

متغیر نهفته	نشانگر	بار عاملی	مقدار t	پایایی ترکیبی	آلفای کرونباخ
خلق راهکارهای نوآورانه از فرصت	Opportunity10	۰/۶۶	۱۰/۶۵	۰/۸۱	۰/۷۰
	Opportunity12	۰/۸۳	۳۶/۱۷		
	Opportunity13	۰/۸۱	۲۲/۶۲		

منبع: یافته‌های پژوهش

همچنین در ارتباط با پایایی نشانگرهای مربوط به آموزش‌های کارآفرینانه با توجه به معنی‌داری بارهای عاملی در سطح ۹۹ درصد اطمینان که مقادیر آماره t برای هر نشانگر بالاتر از مقدار $1/96$ است، می‌توان بیان کرد که نشانگرهای آموزش‌های کارآفرینانه به‌درستی برای سنجش این سازه انتخاب شده‌اند. علاوه بر این، مقادیر پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ که بالاتر از مقدار استاندارد $0/7$ است، حاکی از پایایی سازه است (جدول ۷). شایان ذکر است در مواردی که مقادیر بار عاملی نشانگرها پایین‌تر از $0/4$ بود، نشانگر مربوطه از مدل حذف شد.

جدول ۷. پایایی‌سنجی سازه‌های آموزش‌های کارآفرینانه

متغیر نهفته	گویه‌ها	نشانگر	بار عاملی	مقدار t	پایایی ترکیبی	آلفای کرونباخ
آموزش‌های رسمی	تعداد واحدهای درسی اجباری گذرانده در آموزش‌های رسمی	Kar1	۰/۷۷	۴/۹۰	۰/۸۵	۰/۷۰
	تعداد واحدهای درسی اختیاری گذرانده در آموزش‌های رسمی	Kar2	۰/۹۰	۳۹/۴۲		
آموزش‌های غیررسمی	تعداد دفعات شرکت در آموزش‌های صندوق اعتبارات خرد	D1	۰/۴۶	۷/۵۱		
	تعداد دفعات شرکت در آموزش‌های تعاونی‌های روستایی	D2	۰/۵	۳/۷۹		
	تعداد دفعات شرکت در آموزش‌های ارائه‌شده با ترویج کشاورزی	D3	۰/۵۶	۶/۷۹		
	تعداد دفعات شرکت در آموزش‌های سازمان فنی و حرفه‌ای	D6	۰/۷۳	۱۰/۱۹	۰/۸۷	۰/۸۴
	تعداد دفعات شرکت در آموزش‌های ارائه‌شده توسط صداوسیما	D7	۰/۵۷	۷/۸۲		
	تعداد دفعات شرکت در سخنرانی یک کارآفرین موفق	D8	۰/۶۳	۸/۱۸		
	تعداد دفعات بازدید از مراکز کارآفرینی یا کارآموزی	D9	۰/۸۲	۱۴/۳۷		
	تعداد دفعات ارتباط چهره‌به‌چهره با یک کارآفرین	D10	۰/۴۹	۵/۲۸		

متغیر نهفته	گویه‌ها	نشانگر	بار عاملی	مقدار t	پایایی ترکیبی	آلفای کرونباخ
	تعداد دفعات شرکت در همایش‌ها یا کارگاه‌های مرتبط با کارآفرینی	D11	۰/۸	۱۴/۹۱		
	تعداد دفعات شرکت در برنامه‌های کارآفرینی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی	D12	۰/۷۳	۶/۳۲		
	تعداد دفعات شرکت در رویدادهای کارآفرینی (استارت‌آپ ویکند و...)	D13	۰/۶۳	۳/۹۴		

منبع: یافته‌های پژوهش

در ارتباط با سرمایه اجتماعی مانند سایر سازه‌های پژوهش، نتایج نشان داد با توجه به مقادیر آماره t گزارش شده برای نشانگرهای این سازه، همه نشانگرها در سطح ۹۹ درصد اطمینان معنی دارند. همچنین مقادیر پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ بالاتر از مقدار ۰/۷ برآورد شد که این یافته‌ها از پایایی و دقت لازم نشانگرهای انتخابی حکایت دارد (جدول ۸). شایان ذکر است در مواردی که مقادیر بار عاملی نشانگرها پایین‌تر از ۰/۴ بود، نشانگر مربوطه از مدل حذف شد.

جدول ۸. پایایی‌سنجی سازه‌های سرمایه اجتماعی

متغیر نهفته	گویه‌ها	نشانگر	بار عاملی	مقدار t	پایایی ترکیبی	آلفای کرونباخ
سرمایه اجتماعی ساختاری	دسترسی یا ملاقات با سایر اعضای صندوق به‌سبب انجام می‌گیرد.	Social1	۰/۵۵	۹/۹۴	۰/۷۷	۰/۸۴
	اعضای صندوق قادر به انجام کار گروهی با هم هستند.	Social2	۰/۵۵	۷/۷۴		
	ارتباطات کاری میان اعضای صندوق در حد مطلوبی است.	Social4	۰/۸۳	۳۱/۲۹		
سرمایه اجتماعی رابطه‌ای	برنامه‌ها و تصمیم‌گیری‌های صندوق با مشارکت اعضا تصویب می‌شوند.	Social5	۰/۸۶	۴۹/۵۹	۰/۸۶	۰/۸۹
	ساختار ارتباطی صندوق سبب تسهیل در انتقال اطلاعات بین اعضا می‌شود.	Social6	۰/۸۰	۳۱/۵۳		
	اعضای صندوق به صلاحیت همدیگر احترام می‌گذارند.	Social8	۰/۶۳	۱۷/۷۷		
	اعضای صندوق با همدیگر صادق هستند.	Social9	۰/۶۶	۳۱/۳۴		
	اعضای صندوق روی حرف‌های همدیگر حساب می‌کنند.	Social10	۰/۶۹	۲۷/۱۹		

متغیر نهفته	گویه‌ها	نشانگر	بار عاملی	مقدار t	پایایی ترکیبی	آلفای کرونباخ
سرمایه اجتماعی شناختی	همکاری بین اعضای صندوق به‌عنوان یک ضرورت تلقی می‌شود.	Social11	۰/۸۰	۱۸/۴۹	۰/۹۰	۰/۸۹
	اعضای صندوق روی امور توافق جمعی دارند.	Social12	۰/۷۹	۲۱/۱۴		
	اعضای صندوق نسبت به تحقق اهداف صندوق احساس تعهد می‌کنند.	Social13	۰/۷۲	۱۶/۴۴		
	اعضای صندوق در جهت رفع مشکلات همدیگر مشارکت و اقدام می‌کنند.	Social14	۰/۷۳	۱۲/۷۸		
	اعضای صندوق به‌راحتی با هم کنار می‌آیند.	Social15	۰/۶۳	۱۲/۸۲		
	در تعاملات و گفت‌وگوهای اعضای صندوق، زبان و مفاهیم مشترکی رایج است.	Social16	۰/۶۱	۱۵/۲۲۲		
	اعضای صندوق انگیزه‌ها، علایق و ارزش‌های همدیگر را درک می‌کنند.	Social18	۰/۶۷	۱۱/۳۹		
	اعضای صندوق برای همدیگر ارزش قائل هستند.	Social19	۰/۶۳	۱۰/۲۹		
	اعضای صندوق، مشتاقانه برای رسیدن به یک هدف مشترک کار می‌کنند.	Social20	۰/۷۴	۲۰/۸۶		
	اعضای صندوق، موفقیت جمعی را به موفقیت فردی ترجیح می‌دهند.	Social21	۰/۸۲	۳۳/۹۱		
	اعضای صندوق در صورت نیاز به همدیگر کمک می‌کنند.	Social22	۰/۸۸	۴۱/۱۵		
	اعضای صندوق به آینده‌ای مشترک (منافع مشترک) تعلق دارند.	Social23	۰/۷۶	۲۳/۷۶		
	اعضای صندوق بینش مشترکی برای دستیابی به اهداف دارند.	Social24	۰/۷۸	۲۱/۴۴		
	اعضای صندوق، موفقیت و شکست همدیگر را موفقیت و شکست خود می‌دانند.	Social25	۰/۷۰	۱۵/۰۳		

منبع: یافته‌های پژوهش

به‌منظور بررسی روایی همگرایی سازه‌های مدل، از معیار واریانس استخراج‌شده (AVE) استفاده شد. همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد، مقادیر بالاتر از حد استاندارد ۰/۵ برای هر سازه نشان از روایی همگرایی مناسب آن سازه دارد (جدول ۹). همچنین به‌منظور بررسی روایی واگرایی سازه‌های مدل از رویکردهای فورنل-لارکر^۱ استفاده شد. مطابق جدول ۸، بر پایه معیار فورنل-لارکر، با توجه

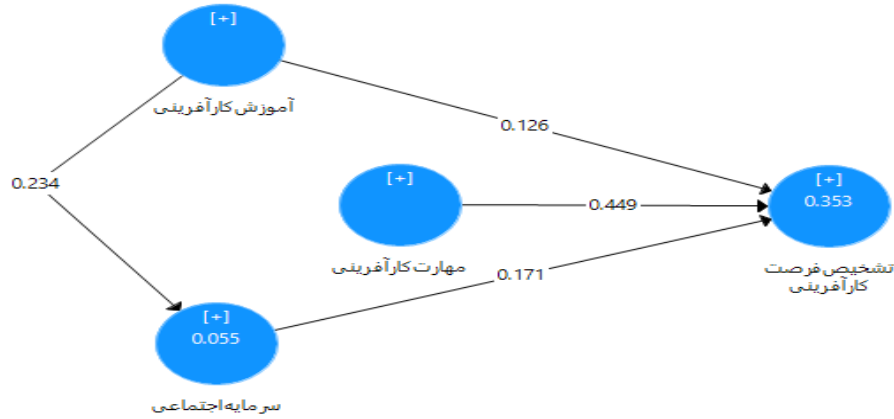
به اینکه قطر ماتریس از همه همبستگی‌های دیگر سازه‌ها با آن سازه بالاتر است، می‌توان گفت نشانگرهای انتخابی برای اندازه‌گیری سازه‌های موجود دارای روایی و اگرایی لازم هستند.

جدول ۹. روایی‌سنجی سازه‌های پژوهش بر مبنای میانگین واریانس استخراج‌شده و رویکرد فورنل-لارکر

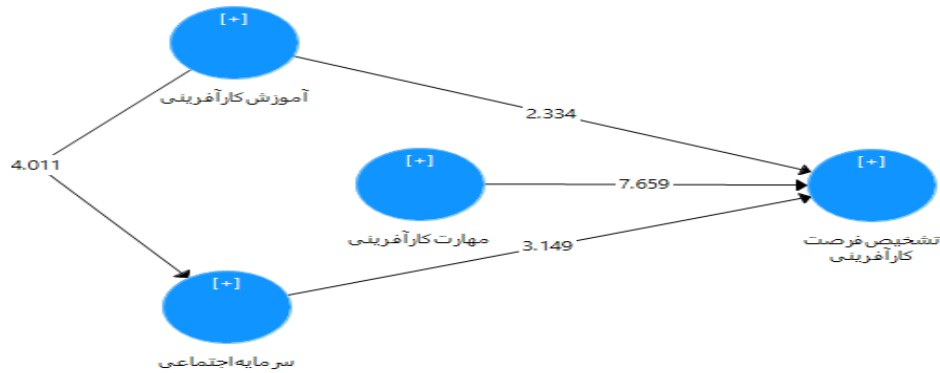
سازه	AVE	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
(۱)	۰/۷۴	۰/۸۶۴	--	--	--	--	--	--	--
(۲)	۰/۵۱	۰/۴۴۳	۰/۶۳۸	--	--	--	--	--	--
(۳)	۰/۶۹	۰/۱۲۵	۰/۲۱۸	۰/۳۵۹	--	--	--	--	--
(۴)	۰/۵۹	۰/۱۳۶	۰/۱۹۷	۰/۲۰۸	۰/۷۴۵	--	--	--	--
(۵)	۰/۵۱	۰/۱۵۳	۰/۱۶۷	۰/۱۹۴	۰/۴۳۶	۰/۶۸۰	--	--	--
(۶)	۰/۵۳	۰/۰۶۳	۰/۱۵۹	۰/۱۵۵	۰/۵۵۷	۰/۳۰۹	۰/۷۳۳	--	--
(۷)	۰/۵۴	۰/۰۸۳	۰/۳۹۱	۰/۱۷۹	۰/۴۶۸	۰/۲۵۱	۰/۶۴۰	۰/۷۳۵	--
(۸)	۰/۵۱	۰/۱۹۸	۰/۳۴۳	۰/۲۱۷	۰/۴۹۶	۰/۴۷۴	۰/۵۳۰	۰/۲۶۰	۰/۷۱۴

منبع: یافته‌های پژوهش

پس از تأیید مدل اندازه‌گیری متغیرهای نهفته پژوهش با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی، به‌منظور آزمون فرضیه‌ها در قالب مدل پیشنهادی پژوهش از روش تحلیل مسیر (ارزیابی مدل ساختاری) استفاده شد. مدل مسیر پژوهش با نمایش ضریب مسیر استاندارد شده (شکل ۲)، در حالت معناداری (شکل ۳) و خلاصه نتایج ارزیابی مدل ساختاری (جدول ۱۰) در ادامه ارائه شده‌اند.

شکل ۲. مدل ساختاری پژوهش در حالت استاندارد (منبع: یافته‌های پژوهش)

شکل ۳. مدل ساختاری پژوهش در حالت معناداری (منبع: یافته‌های پژوهش)

جدول ۱۰. خلاصه نتایج ارزیابی مدل ساختاری پژوهش

Q ²	R ²	f ²	اثر کل		اثر غیرمستقیم		اثر مستقیم		متغیر نهفته	
			t	β	t	β	t	β	برون‌زا	درون‌زا
۰/۱۶	۰/۳۵	۰/۱۳	۲/۳۳*	-۰/۰۴	۴/۰۱**	۰/۲۳	۲/۳۳*	۰/۱۳	آموزش کارآفرینی	تشخیص فرصت کارآفرینی
		-	-	-۰/۱۶	-	-	۳/۱۵**	۰/۱۷	سرمایه اجتماعی	
		-	-	-۰/۲۰	-	-	۷/۶۶**	۰/۴۵	مهارت کارآفرینی	
		-	-	-	-	-	-	-	تشخیص فرصت کارآفرینی	

** معناداری در سطح خطای یک درصد

- **ضریب مسیر (β):** نتایج ارائه شده در جدول ۱۰ نشان می‌دهد ضریب مسیر مستقیم تأثیر متغیر نهفته آموزش کارآفرینی بر تشخیص فرصت، از لحاظ آماری در سطح خطای پنج درصد معنادار است ($t = 2/33$, $\beta = 0/13$). همچنین ضریب مسیر مستقیم تأثیر متغیر سرمایه اجتماعی بر تشخیص فرصت از لحاظ آماری در سطح خطای یک درصد معنادار است ($t = 3/15$, $\beta = 0/17$). نتایج جدول ۱۰ نیز نشان می‌دهد ضریب مسیر اثر مستقیم متغیر نهفته مهارت کارآفرینی بر تشخیص فرصت از لحاظ آماری در سطح خطای یک درصد معنادار است ($t = 7/66$, $\beta = 0/45$). اثر غیرمستقیم متغیر نهفته آموزش کارآفرینی بر تشخیص فرصت نیز از لحاظ آماری در سطح خطای یک درصد معنادار است ($t = 4/01$, $\beta = 0/23$).

- **ضریب تبیین (R^2):** معیار اساسی برای ارزیابی مدل ساختاری ضریب تبیین (R^2) است. مقادیر R^2 برابر با ۰/۶۷، ۰/۳۳ و ۰/۱۹ در مدل‌های ساختاری با رهیافت حداقل مربعات جزئی (PLS) به ترتیب قابل توجه، متوسط و ضعیف هستند (Chin, 1998). با توجه به شکل ۲ و جدول ۱۰، ضریب تبیین متغیر نهفته قابلیت تشخیص فرصت‌های کارآفرینی زنان روستایی شهرستان کرمانشاه برابر ۰/۳۵ است که درصد قابل توجهی است. بدین معنی که ۳۵ درصد از تغییرات واریانس متغیر نهفته قابلیت تشخیص فرصت‌های کارآفرینی به وسیله مدل پیشنهادی پژوهش تبیین می‌شود.

- **ارتباط پیش‌بین (Q^2):** این معیار که استون^۱ (۱۹۷۴) آن را معرفی کرد، قدرت پیش‌بینی مدل را مشخص می‌کند. براساس نظر هنسلر^۲ (۲۰۰۹) اگر مقدار Q^2 یک سازه در محدوده نزدیک به ۰/۲ باشد، نشان از قدرت پیش‌بینی ضعیف مدل دارد. اگر در محدوده ۰/۱۵ باشد، نشانه قدرت پیش‌بینی متوسط مدل است و چنانچه از ۰/۳۵ بالاتر باشد، نشان از قدرت پیش‌بینی قوی مدل در قبال پیش‌بینی‌کننده‌های آن دارد. مقدار ارتباط پیش‌بین، متغیر نهفته قابلیت تشخیص فرصت‌های برابر ۰/۱۶ است (جدول ۱۰)؛ بنابراین می‌توان گفت مدل پیشنهادی پژوهش از قدرت و توان مناسبی برای پیش‌بینی تغییرات متغیر نهفته قابلیت تشخیص فرصت‌های کارآفرینی در بین زنان روستایی شهرستان کرمانشاه برخوردار است.

۵. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

نتایج پژوهش نشان‌دهنده این است که وضعیت قابلیت تشخیص فرصت‌های کارآفرینی در بین پاسخگویان در سطح متوسط (۳) قرار دارد. نظر به اینکه قابلیت تشخیص فرصت‌های کارآفرینی،

1. Stone
2. Henseler

متغیری پیچیده و چندبعدی است که عوامل مختلفی در شکل‌گیری آن دخیل هستند، در توجیه این یافته می‌توان گفت تشخیص فرصت‌های کارآفرینی نتیجه محرک‌های محیطی (عوامل فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، جمعیت‌شناختی) است و افراد دائم با محیط پیرامون خود در تعامل‌اند (Linan et al., 2011: 187-215)؛ بنابراین متوسط‌بودن قابلیت تشخیص فرصت‌های کارآفرینی در بین پاسخگویان ممکن است ناشی از عوامل انسانی، اجتماعی و محیطی مختلفی باشد که در این مطالعه تعدادی از آن‌ها بررسی شد. در این راستا، مطابق یافته‌های پژوهش، سرمایه اجتماعی تأثیر مثبت و معناداری بر قابلیت تشخیص فرصت‌های کارآفرینی دارد. نظر به اینکه درک بالای فرد از محیط اطراف می‌تواند زمینه‌ساز شناسایی نیازها و فرصت‌های موجود در محیط باشد، امروزه این باور به‌وجود آمده که راه‌اندازی یک کسب‌وکار کارآفرینانه موفق مستلزم وجود یک بستر اجتماعی مناسب است (Esfandabadi Moghimi et al., 2016: 199-210). واضح است که ادراک فرد از محیط اطراف، تا حد زیادی به میزان تعاملات او با جامعه بستگی دارد. به بیانی دیگر، ارتباط با سازمان‌ها و افراد مختلف موجب شکل‌گیری دامنه وسیعی از اطلاعات می‌شود و بنابراین می‌توان امیدوار بود در لابه‌لای این تعاملات و ارتباطات، فرد موفق به شناسایی فرصت سودآور و منحصر به فردی در بخش کشاورزی شود. اهمیت این امر تا آنجا است که حتی برخی محققان معتقدند که ظهور اولین جرقه‌های تشخیص فرصت در ذهن کارآفرینان وابستگی زیادی به زمینه اجتماعی و همچنین تا حد زیادی به میزان سرمایه اجتماعی آنان وابسته است. بسیاری از محققان نیز در مطالعات خود، مانند یافته‌های پژوهش حاضر به تأثیر مثبت و معنادار سرمایه اجتماعی بر تشخیص فرصت‌های کارآفرینی اذعان کرده‌اند (Ramezanpour, 2014: 598-613). همچنین نتایج مطالعه نشان داد برخورداری فرد از آموزش‌های کارآفرینانه تأثیر مثبت و معناداری بر قابلیت تشخیص فرصت‌های کارآفرینی زنان روستایی عضو صندوق‌های اعتبارات خرد شهرستان کرمانشاه دارد. مطابق یافته‌های این مطالعه، تأثیر مثبت آموزش‌های کارآفرینانه بر تشخیص فرصت‌های کارآفرینی اساسی است. در توضیح این یافته می‌توان گفت طی فرایند آموزش کارآفرینی، ویژگی‌ها و توانمندی‌های کارآفرینانه که برای راه‌اندازی و مدیریت کسب‌وکارهای کارآفرینانه مورد نیاز است، در مخاطبان تقویت می‌شود. به بیانی دیگر، آموزش کارآفرینی در راستای تربیت افرادی با اعتمادبه‌نفس بالا، فرصت‌شناس و به‌طور کلی افرادی که تمایل بیشتری به راه‌اندازی کسب‌وکارهای مستقل دارند، طراحی شده‌اند (Abdollahi, 2017: 1-12). افزون بر این، برخی از محققان بر این باورند که آموزش‌های رسمی و غیررسمی کارآفرینی، امکان تعامل افراد با سایرین را فراهم می‌سازند و می‌توانند دیدگاه‌های مختلفی را در خصوص فعالیت‌های کارآفرینی خود دریافت کنند (Handayati et al., 2020: 1-7). در تأیید این

گفته‌ها، نتایج مطالعه حاضر نیز بیانگر آن بود که آموزش‌های کارآفرینانه علاوه بر تأثیر مستقیم، به صورت غیرمستقیم نیز از طریق سرمایه اجتماعی بر تشخیص فرصت‌های کارآفرینی زنان روستایی عضو صندوق‌های اعتبارات خرد شهرستان کرمانشاه تأثیر دارد. نتایج مطالعه حاضر نشان داد مهارت‌های کارآفرینانه تأثیر مثبت و معناداری بر تشخیص فرصت‌های کارآفرینی در بین زنان روستایی عضو صندوق‌های اعتبارات خرد شهرستان کرمانشاه دارد. بدین ترتیب می‌توان این نتیجه را استنباط کرد که با بهبود مهارت‌های کارآفرینی می‌توان قابلیت تشخیص فرصت را در بین زنان روستایی عضو صندوق‌های اعتبارات خرد بهبود بخشید. در واقع مهارت‌های کارآفرینانه از قبیل برنامه‌ریزی و تعیین اهداف کاری، طراحی و تدوین طرح کسب‌وکار، مباحث مالی و حسابداری، تجزیه و تحلیل مشکلات و ارائه راه‌حل کمک می‌کند زنان روستایی بهتر بتوانند خلأهای موجود در جامعه را به منظور کشف فرصت‌های کارآفرینی شناسایی کنند. در انتها بر مبنای نتایج مطالعه، پیشنهادی زیر با هدف توسعه قابلیت تشخیص فرصت‌های کارآفرینی در بین زنان روستایی عضو صندوق‌های اعتبارات خرد ارائه می‌شود:

علی‌رغم نقش آموزش‌های کارآفرینانه در تشخیص فرصت‌های کارآفرینی، یافته‌های بخش توصیفی این مطالعه نشان داد اکثریت زنان روستایی مورد مطالعه در دوره‌های آموزشی رسمی و غیررسمی در حوزه کارآفرینی شرکت نکرده بودند. همچنین از بین دوره‌های آموزشی مختلف برگزار شده توسط سازمان‌ها و ارگان‌های مختلف، بیشترین مشارکت پاسخگویان در دوره‌های آموزشی ارائه شده توسط صندوق اعتبارات خرد بود که بسیاری از زنان بیان کردند این آموزش‌ها غیرمفید و غیرکاربردی بوده و نقشی در بهبود مهارت‌ها، دانش کارآفرینانه و انگیزش آن‌ها برای شروع و راه‌اندازی کسب‌وکار نداشته است. همچنین بعضی از پاسخگویان اشاره کردند که مربی دوره، دانش و تخصص لازم را برای آموزش نداشته است. از این رو پیشنهاد می‌شود در گام اولیه از طریق انجام نیازسنجی، آموزش‌های مورد نیاز زنان مشخص شود و در گام بعدی، محتوای آموزشی با کیفیت و متناسب تهیه شود. همچنین دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی تخصصی و کاربردی در قالب آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، دوره‌های آموزشی کوتاه‌مدت و کارگاه‌های تقویت مهارت‌های کارآفرینی خاص برگزار شود که فقط مختص زنان و دختران روستایی باشد. از طریق همکاری بین سازمان‌ها و نهادهای مرتبط با موضوع در روستاها اقدام شود و در این زمینه از مربیانی که تخصص و صلاحیت لازم را دارند استفاده شود تا زمینه مشارکت هرچه بیشتر زنان روستایی در این دوره‌ها فراهم شود.

با توجه به تأثیر سرمایه اجتماعی بر بهبود قابلیت تشخیص فرصت زنان روستایی عضو صندوق‌های اعتبارات خرد و اینکه در بین سازه‌های مورد مطالعه سرمایه اجتماعی، سازه سرمایه

شناختی در مقایسه با دو سازه دیگر (سرمایه ساختاری و رابطه‌ای) در وضعیت پایین‌تری قرار دارد، پیشنهاد می‌شود از طریق تعیین چشم‌انداز و اهداف مشخص برای صندوق و تشریح و شفاف‌سازی کامل آن برای همه اعضا، زمینه ایجاد همکاری و همدلی بین اعضا فراهم شود؛ به طوری که اعضا به این باور برسند که دارای منافع مشترک هستند و اهداف جمعی را بر اهداف شخصی ترجیح دهند و مشتاقانه برای رسیدن به هدف مشترک با هم کار کنند.

- با توجه به اثر مثبت و معنادار مهارت‌های کارآفرینی بر قابلیت تشخیص فرصت زنان روستایی عضو صندوق‌های اعتبارات خرد و نیز اینکه بیش از نیمی از زنان روستایی دارای مهارت‌های کارآفرینانه متوسط روبه‌پایین و ضعیف هستند، پیشنهاد می‌شود با برگزاری کارگاه‌ها، دوره‌های آموزشی و... مهارت‌های کارآفرینانه زنان روستایی عضو صندوق‌های اعتبارات خرد تقویت شود.

تعارض منافع

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه تعیین‌کننده‌های گرایش کارآفرینانه زنان روستایی عضو صندوق‌های اعتبارات خرد شهرستان کرمانشاه است و در آن هیچ تعارض منافی وجود ندارد.

References

- Abdollahi, H., & Maghsoudi, S. (2017). Identifying the effective methods in entrepreneurship education. *Journal of Educational Studies*, 10, 1-12. (In Persian)
- Agarwal, S., & Lenka, U. (2016). An exploratory study on the development of women entrepreneurs: Indian cases. *Journal of Research in Marketing and Entrepreneurship*, 18(2).
- Ahunov, M., & Yusupov, N. (2017). Risk attitudes and entrepreneurial motivations: Evidence from transition economies. *Economics Letters*, 160, 7-11.
- Ardichvili, A., Cardozo, R., & Ray, S. (2003). A theory of entrepreneurial opportunity identification and development. *Journal of Business Venturing*, 18(3), 105-123.
- Arranz, N., Ubierna, F., Arroyabe, M. F., Perez, C., & Arroyabe, F. D. (2017). The effect of curricular and extracurricular activities on university students' entrepreneurial intention and competences. *Studies in Higher Education*, 42(11), 1979-2008.
- Arruda, C., Nogueira, V. S., & Cozzi, A. (2015). *Entrepreneurship in BRICS: Policy and Research to Support Entrepreneurs*. Springer

- Audretsch, D. B., Aldridge, T. T., & Sanders, M. (2011). Social capital building and new business formation: a case study in silicon valley. *International Small Business Journal*, 29(2), 152–169.
- Bhagavatula, S., Elfring, T., Van Tilburg, A., & Van De Bunt, G. G. (2010). How social and human capital influence opportunity recognition and resource mobilization in India's handloom industry. *Journal of Business Venturing*, 25(3), 245-260.
- Bolino, M. C., Turnley, W. H., & Bloodgood, J. M. (2002). Citizenship behavior and the creation of social capital in organization. *The Academy of Management*, 27(4), 505-522.
- Chin, W. W. (1998). *The partial least squares approach for structural equation modeling*. G. A. Marcoulides (Ed.), *Modern methods for business research* (pp. 295–236). London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Corno, F., Lal, R., & Colombo, S. (2014). Entrepreneurship and new venture creation-Key elements of the entrepreneurial ecosystem facilitating the growth of ICT Entrepreneurs in Italy. *European Scientific Journal*, 2(September), 1857–7881.
- Davidsson, P., & Honig, B. (2003). The role of social and human capital among nascent entrepreneurs. *Journal of Business Venturing*, 18(3), 301-331.
- Dhekale, V. S. (2016). Performance of Women Entrepreneurship in India. *International Journal of Management*, 7(1), 123–131.
- Epo, B. N. (2012). *Implications of Access to Microcredit and Social Capital for Female Entrepreneurship in Cameroon*. ICBE-RF Research Report No. 39/12.
- Faggio, G., & Silva, O. (2014). Self-employment and entrepreneurship in urban and rural labour markets. *Journal of Urban Economics*, 84, 151-163.
- Handayati, P., Wulandari, D., Soetjipto, B. E., Wibowo, A., & Narmaditya, B. S. (2020). Does entrepreneurship education promote vocational students' entrepreneurial mindset? *Heliyon*, 6, 1-7.
- Hayton, J., Chandler, G. N., & Detienne, D. R. (2011). Entrepreneurial opportunity identification and new firm development processes: a comparison of family and non-family new ventures. *Entrepreneurship and Innovation Management*, 13(1), 12-31.
- Henseler, J., Dijkstra, T. K., Sarstedt, M., Ringle, C. M., Diamantopoulos, A., Straub, D. W., Ketchen, D. J., Hair, J. F., Hult, G. T. M., & Calantone, R. J. (2014). Common Beliefs and Reality about Partial Least Squares: Comments on Rönkkö & Evermann. *Organizational Research Methods*, 17(2), 182-209.
- Hills, G.E. and Singh, R.P. (2004). Opportunity recognition in Gartner, W.B., Shaver, K.G., Carter, N.M. and Reynolds, P.D. (Eds), *Handbook of*

- Entrepreneurial Dynamics: The Process of Business Creation*, Sage, Thousand Oaks, CA.
- IFC, World Bank Group, & Govt of Japan. (2016). Improving Access to Finance for Women owned businesses in India. *International Business Review*, 48.
- Junquera, B. (2015). *Where does female entrepreneurial human capital come from? A review of the literature*. Innovation Management, Policy & Practice ISSN: 9338 (September).
- Liñán, F., & Chen, Y. W. (2009). Development and cross-cultural application of a specific instrument to measure entrepreneurial intentions. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 33(3), 593-617.
- Moghimi Esfandabadi, H., Yadollahi Farsi, J., Mobaraki, M. H., & Moghimi Esfandabadi, A. R. (2016). The effect of social capital on opportunity recognition in entrepreneurs as mediated by the social network: a case of managers in the science and technology park of the University of Tehran. *Arabian Journal of Business and Management Review*, 6, 199-210.
- Mozaffari, M. M., & Ziaee, M. S. (2017). Survey the Effects of Micro Finance Credits Fund on the Rural Women's Managerial Empowerment (Case Study: Alamout Region). *Journal of Investment Knowledge*, 6(24), 231-250. (In Persian)
- Nahapiet, J., & Ghoshal, S. (1998). Social capital, intellectual capital, and the organizational advantage. *The Academy of Management Review*, 23(2), 242-266.
- Nieto, M., & Álvarez, N. G. (2016). Social capital effects on the discovery and exploitation of entrepreneurial opportunities. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 12(2), 507-530.
- Othman, N., & Nasrudin, N. (2016). Entrepreneurship education programs in Malaysian polytechnics. *Education + Training*, 58(7-8), 882-898.
- Ozgen, E., & Baron, R. A. (2011). Social sources of information in opportunity recognition: Effects of mentors, industry networks, and professional forums. *Journal of Business Venturing*, 22, 174-192.
- Puhakka, V. (2010). Versatile and flexible use of intellectual capital in entrepreneurial opportunity discovery. *Journal of Management Research*, 2(1), 1-26.
- Radulescu, M., Fedajev, A., Sinisi, C. I., Popescu, C., & Iacob, S. E. (2018). Europe 2020 implementation as driver of economic performance and competitiveness. panel analysis of CEE countries. *Sustainability*, 10(2), 566.
- Ramezanzpour, S., Amiriyan, S., & MoslehShirazi, A. N. (2014). Investigation of the relationship between entrepreneurial opportunity recognition and

- entrepreneurial capitals. *International Journal of Asian Social Science*, 4(5), 598-613.
- Sahin, I. (2010). *Organizational social capital and perceived performance of Druhlaw Enforcement Departments: A case study in Turkey*. A dissertation submitted for the degree of doctor of Philosophy in the doctoral program in public affairs in the college of health and public affairs at the University of Central Florida, Orland, Florida.
- Senjem, J. C., & Reed, K. (2002). *Social capital and network entrepreneurs. Frontiers of entrepreneurship research*. Wellesley, MA: Babson College.
- Shane, S., & Nicolaou, N. (2015). Creative personality, opportunity recognition and the tendency to start businesses: A study of their genetic predispositions. *Journal of Business Venturing*, 30, 407-419.
- Shariati, F., Kheyrandish, M., & Mohammadi Khayareh, M. (2018). *Comparative analysis of women's and men's entrepreneurship*. The 4th international conference on management, entrepreneurship and economic development, Ghazvin, Iran. (In Persian)
- Shekari, A., Zarei Sebahti, E., & Yazdkhasti, A. (2016). Examining the Role of Entrepreneurship Education Model (KAB) in Promoting the Trainees' Entrepreneurial Skills)(Case Study: Isfahan Province). *Journal of Theory & Practice in Curriculum*, 4(7), 31-54. (In Persian)
- Stone, M. (1974). Cross-Validatory Choice and Assessment of Statistical Predictions. *Journal of the Royal Statistical Society*, 36(2), 111-147.
- Tang, J. (2010). How entrepreneurs discover opportunities in China: an institutional view. *Asia Pacific Journal of Management*, 27, 461-479.
- The Entrepreneurship Development Foundation for Women and Youth (EDF). (2018). *A Survey of the Status of Women Entrepreneurs in Iran and Suggestions for their Development*. Prepared in The Entrepreneurship Development Foundation for Women and Youth (EDF), National Association of Women Entrepreneurs. (In Persian)
- Tripathi, N., Seppänen, P., Boominathan, G., Oivo, M., & Liukkunen, K. (2019). Insights into startup ecosystems through exploration of multi-vocal literature. *Information and Software Technology*, 105, 56-77.